

Panun pakinoita

Juhani Aho "come back".

Yllä kursivoimani sanat sopivat oikeastaan johdatukseksi tähän pakinaan, sillä tuntuu siltä kuin suuri kirjailijamestarimme näinä vuosina jälleen olisi saavuttanut sen hänelle kuuluvan aseman lukevan yleisön suosiossa, mikä hänellä melkein koko hänen elämänsä ajan hyvin ansaitusti oli, mutta jotka 30- ja 40-lukulaiset kirjallisuuden harrastajat eivät aina ole osanneet hänelle antaa. Kirjallisuudenhistoriasamme hänen asemansa kylläkin on ollut horjumaton, mistä viimeisin todistus on Raf. Koskimiehen "Elävän kansalliskirjallisuuden" Ahoa käsittelevä kiintoisa luku monine yhtymäkohtineen kirjailijan oman ajan suomalaisen ja eurooppalaisen kulttuurielämään

Tämän vuoden alussa aloitti toimintansa Juhani Aho Seura. Viime vuonna ilmaistyivät yhdenmukaisena vahvana niteenä kauan kaivatut Aho-lastut ja tämän vuoden puolella saivat ne seurakseen yhteen niteeseen sidottuina Aho varhaiskauden kirjallisuushistoriallisen kuuluisuuden omaavat lastumaiset jutumat ja romaaneja edeltäneet kertomukset Sipoilan Aho kosioireksestä Maailman murjomaan. Nyt on ilmestynyt kauppaan jo jonkin aikaa kirjallisuudessa piireissä mielenkiinnolla odotettu kuva-elämäkerta saman kustantajan, WSOy:n kustantamana. Teos jonka on toimittanut kirjailijan poika, fil. maisteri Antti J. Aho, on saanut nimekseen "Juhani Aho, ja hänen aikansa" ja vastaa tämä nimi todella erinomaisen hyvin teoksen sisältöä. Tarkoitus nimittäin on alun perin ollut esittää kuvakertomus ei vain Ahoista nimenomaan, vaan koko siitä aikakaudesta, joka hänet kasvatti kirjailijaksi ja jonka lapsena hän elämäntyönsä suoritti. Sillä Aho jos kukaan oli aikansa lapsi, jonka elämäntyö esimerkittäen liittyy koko aikakauden suomalaisen sivistyselämään ja jonka persoonassa ja kirjallijantyyssä samalla heijastuu nouseva ja kehittyvä suomalainen kulttuuri, vieläpä koko merkittävien 1880—90 lukujen eurooppalainen hengenelämä. Varsinkin sille joka on lukenut molemmat tähän asti julkaistut Aho-elämäkerrat, sekä prof. Gunnar Castrenin että ätri Ilmarin Havun kirjoittaman, tämän kuvateoksen selaileminen muodostuu todella innoittavaksi elämykseksi, mutta samalla sellaisellakin, joka suorastaan vuosia on syventynyt Aho elämään ja aikakauteen kaikkien käytettävissä olevien kirjallisten lähteitten välityksellä, tämä kirja kertoo aivan uutta, aava

kokonaan arvaamattomia näköaloja ja antaa aihetta yhä uusiin ja uusiin toteamuksiin kaiken luonnollisesta syy-seuraussuhteesta. En usko liioittelevani, jos väitän, että tämä kirja on hienoimpia — ellei suorastaan hieno-in — kuva-elämäkerta, mikä Suomessa on julkaistu. Aho teokset tarjoavat onneksi harvinaisen paljon oma elämäkerrallista ainesta ja hänellä itsellään oli onneksi tapana tallettaa kuvia, leikkettä ym. nyt arvokasta materiaalia, kuten hänentapaisilla tunteellisilla luontokuvilla yleensäkin. Ja onneksi on kirjailijan sekä omisilla että ystäväillä säilynyt paljon arvokasta, minkä lisäksi eri piirit ovat auliisti auttaneet aineiston keruussa aina runsauden pulan syntymiseen saakka, mutta on toiselta kälkkestä tästä huolimatta tarvittu paljon asiantuntemusta, hyvää makua ja uhrautuvaa työtä ennenkuin kokonaisuus on hahmoittunut sellaiseksi, minkälaisena sen nyt näemme. Tämän työn suorittamisesta ansaitsee maisteri Aho kälkkien kirjallisuuden ystävien vilpittömän kiitoksen. Suurta pieteettiä noudattaen, mutta tosiasioita ja tosiloja kaihtamatta on hän kuuluisasta isästään kirjoittanut — voisi sanoa — tämän kirjan. Tietenkin voikatselija ja lukija joissakin kohdin pysähtyä hetkeksi miettimään, aprikoimaan olisiko tuo kuulunut juuri tuohon, tai ollut tarpeellinen yleensä mutta vastineeksi voisi oikeastaan hyvin sovittaa erään vanhan ruotsinkielisen hokeman "mala själv bättre!" (maailma on paremmin!)

Sopisi tosiaan yrittää!

Lähdemme seuraamaan sen perheen vaiheita, jonka keskuudesta oli nouseva eräs kirjallisuutemme merkkimies. Lähdemme Rantsilasta, jonka tyylkkään kirkon kuva ensimmäisenä on elessämme. Siinä vihittiin 1860 H. G. Tu. Brofeldt, nuori pastori, ja Emma Snellman, nuori papintytär. Siirryimme sitten pikkäksi aikaa Savonmaahan. Siinä on Väärnin pappila Lapinlahdella, syntymäkoti, siinä luonnonihana Mansikkaniemi, siinä Koljon-

virran maisema hienona puupiirroksena, siinä pappilamaisema Iisalimesta M. von Wrightin tyyllitelynä kupari-piirroksena — juuri tämäntapaiset aikakauteen liittyvät taideteokset kuin nämä tässä mainitut antavat oman erikoisviihdytyksensä kuvitukselle. Mansikkaniemen matalat apupapin rakennukset ja uljaana kohoavat Iisalmen kirkon kellotapuli, Kuopion klassillistyylinen kivikoulu ja aikokuolainen — pikkukaupunkilainen — matala puinen koulutalo, Suomalaisen Teatterin ensimmäiset mainehikkaat esiintymiset tässäkin koulukaupungissa ja saman kaupungin omat vilpittömät, mutta lapsekkaat kirjalliset piirit, ihana Vieremä, nuorten erämiesharrastukset ja romanttiset ensirakaudet, viitoittavat nuoren Hanne Brofeldtin kehitystien.

"Helsinkiin" novelli sisältää varmasti omakohtaisiakin kokemuksia vaikka nuori kirjailija sen kärsittäkin niinkuin ainakin realististi. Helsinkiin johtaa kuvittelemme sarja ja seuraa lyhyt opintie yliopistossa ja pitkä vaellus elämäkoulussa. Savo—Karjalainen Osakunta, kirjalliset harjoitelmien ja kiihkeä ja nuorekas ylioppilaspoliittikka, kehittyvät taideharrastukset toveruudet, tuttavuudet ja suurelkin suhteet, Järnefeltit ja Bergbomit Suomettaret ja — Kaiut. Aivan oikein siinä on kokonainen sivu Oulua ja puoli sivua vuoden 1885 Kaikua, jossa on julkaistuna nimimerkki Jussin — "referantti", "suomentajan 'rautatie' wälikunnassa", Kaiun "kirjeenvaihtajan", US:n "kriittikin kirjoittajan" — toinen valtiopäiväkirje lehdellemme ja jäjennös Kaiun perustajan ja silloisen mainehikkaan "pään", maisteri Kivekkään kirjeestä Aholle, kieleltään melkein moitteettomasta, tyylliltään aito 1800-lukumaisena. Lehtimiestoime. Jyväskylässä ja Savossa jne. kunnes nuori kirjailija päätty Seinen rannoille vanhaan Pariisiin.

Mutta tätä ennen on jo nähty "miten lammu sytytetään" — Mansikkaniemen Koljonvirran rannalle sekun

johtaa, on nähty "Rautatien" maastoa nykykuvinä ja "Kievarin piha" luonnossa. Itse Björnsterne Björnsson on käynyt Helsingissä ja Aho on käynyt laulamassa hänelle. Sitten Pariisi ja Pariisin kotikirjeet. Sitten kirjeenvaihto itsensä Georg Brandesin, Pohjoismaissa voittamattoman kriitikon kanssa. Koti-Suomi ja yllättävä kihlaus Kuopion laulujuhilla, naimisiinmeno ja nouseva kirjailijankaari. Tuossa on "Päivälehdessä" maankuulu toimitus monine kirjailijoinen ja koko herätäinen 1890-luvun Helsinki. Jälleen yhtäkkiä ikuinen kaupunki, "ise Rooma ja — "Papin rouva", siellä! Purjehdukset taas kotivesillä, Koli ja nuorten Karjala-innostus laajemmasakin mielessä, kotona jälleen, perhekuvia ja uusia näköaloja. Yhä tiheämmässä on taiteilijapuolison, Venny Soldan-Brofeldtin, hauskvoja piirroksia. Romaani "Panu" juontuu jo Kellila ja Karjalasta... Siirtyminen Aholaan, taiteilija-Tuusulaan, aina uudet merkkihenkilötuttavuudet, mutta samalla myös entistä kiinteämpi liittyminen kansalliseen rintamaan. Ollaan "Kansallisen kansani" ajassa. Minusta tuntuu, että esittelijänä käyn pitkävetiseksi, mutta tämä kirja vie minut kerta kaikkiaan mukanaan. Onhan tuo kaikki jo pelkiltä nimiltään osa uutista ja kuitenkin jo taakse jäänyttä, kälkänkuin edyllyksi muuttunutta historiaamme. Ohjelmalehtiset Panun näyteilmänsi-illasta, Aho (kirje Ouluun Mauno Rosendalille Tyrolin alpeilta (kirje allkaa sanoilla: "Veli rakas! Sinä kai kuulet kosken kohinan yöhuoneeseesi niinkuin minäkin..."), piirrookset alpeilta ja Italiasta, kalamieskuvat ja tohtorikuvat, lohilumot ja runokuvat, "Juha" ja sen kirjalliset myrskyt. Ja niin täyttää kirjailija — kansalliskirjailija — 50 vuotta koko kansan juhlimana. Tästä tavallaan alkoi huomattava julkisuusura muunnakin kuin kirjailijana, nimittäin Kansallisteatterin johtokunnan puheenjohtajana ja samanaikaisesti — raamatunkääntäjänä (kuva-harvinaisuus

sillä 161 esittää neljä arvon herraa, joista vasemman puoleisen, tuomiorov. J. Schwartzbergiksi mainitun, kuvastatuntee — J. A. Mannermaaksi (!¹), prof. Stenji, prof. Hjelt ja Aho). Kuten tunnettua Aho, joka ens'n pari vuosikymmentä oli WSOy:n miehiä, siirtyi myöhemmin Otavan tähtien alle ja toimi myös Otavan johtokunnan jäsenenä.

Vielä piirtyvät "Rauhan Erakon" lumialpit kerran eteemme, sitten "Muistatko —?" — Huopanankosket, viimeisin toive vielä, matala savusaura ja matka Tuonelan joelle. Suomalaisen prosatyölin mestarin maallinen, ajallinen matka on päättänyt, mutta hänen työnsä jää elämään...

P a n u.

1) J. A. Mannermaan appi, tuomiorovasti J. Schwartzberg, kuului myös raamatunsuomenno:komiteaan, joten toimittajalle on sattunut pikku lapsuus? ? ? ? ?